

Анастасія Серафим

Національний університет «Киево-Могилянська академія»

ЕВФЕМІЗАЦІЯ ТЕМИ ВІЙНИ У НОВИННОМУ МЕДІАДИСКУРСІ (на матеріалі української та англійської мов)

Досліджено евфемізацію теми війни у заголовках «The New York Times» та «Української правди» (січень – перший тиждень березня 2022 року). Проаналізовано способи творення, функції та прагматичні особливості евфемізмів в обох мовах. Виявлено, що ступінь евфемізації вищий в англомовних заголовках, однак для обох мов він зменшується з наближенням вторгнення Росії в Україну у 2022 році. У заголовках обома мовами домінує вуалітивна функція й порушення максими способу.

Ключові слова: евфемізм, медіадискурс, новинний дискурс, заголовок, російсько-українська війна.

The research analyzes the euphemization of war in headlines from The New York Times and Ukrainska Pravda (January – first week of March 2022). It examines euphemism formation, functions, and pragmatic features. Euphemization is found to be more frequent in English headlines but decreases in both languages as Russia's full-scale invasion approaches. In both samples, the veiling function dominates, and the maxim of manner is most often violated.

Key words: euphemism, media discourse, news discourse, headline, Russian-Ukrainian war.

У сучасному мовознавстві спостерігається розмаїття підходів до визначення евфемізму. К. Еллен та К. Баридж визначають ці одиниці як такі, що «вживаються як альтернатива до небажано-

го виразу з метою уникнення можливої втрати репутації: або власної, або, через образу, репутації адресата, або якоїсь третьої сторони» [3, с. 202]. Б. С. Воррен називає евфемізмом є «те, що адресант трактує як завуальоване висловлення з боку адресата, який використовує його, аби назвати певне чутливе явище у тактовний спосіб» [5, с. 136].

Серед способів творення евфемізмів виділяють ті, що з'являються завдяки семантичним, словотвірним, фонетичним процесам, або шляхом запозичення [5, с. 135; 1, с. 212–215]. Серед функцій евфемістичних номінацій виокремлюють вуалітивну, кооперуючу, превентивну, риторичну, елевативну, конспіративну, дистортивну функції [2, с. 7–8].

Актуальність нашого дослідження формує потреба вивчення структурно-семантичних і прагматичних особливостей евфемізмів у новинному дискурсі про війну, а саме — у заголовках, які мають особливу роль: привернути увагу, зацікавити, та коротко переповісти основний зміст новини. Зважаючи на те, що тема війни є табуованою, у матеріалах, які її висвітлюють, часто використовують евфемістичні номінації, і якщо вони присутні й у заголовку, то можуть вплинути на інтерпретацію подій читачем навіть тоді, коли спотворення правди не було метою автора новинного повідомлення.

Матеріалом дослідження стали новинні заголовки про війну в Україні з «Української правди» та «The New York Times» за період із січня по перший тиждень березня 2022 року. Цей часовий відрізок є особливо значущим, адже охоплює події від накопичення військ до початку повномасштабного вторгнення. Дослідження евфемізмів у заголовках дозволяє простежити, як тема війни зазнавала евфемізації в умовах невизначеності та інформаційного напруження.

Для аналізу було застосовано комплексний підхід, що залучає структурно-семантичний, функціональний, прагмалінгвістичний та кількісний аналіз.

Під час дослідження проаналізовано всього 163 (37, 114, 12 за перші три місяці 2022 року відповідно) заголовки з евфемістичними номінаціями англійською мовою, виокремлені із «The New York Times» і 85 (45, 40, 0 за перші три місяці 2022 року відповідно) заголовків з евфемістичними номінаціями українською мовою, виокремлених із новинних матеріалів «Української правди».

Вищий рівень евфемізації спостерігаємо у матеріалах англійською мовою: 22,29 % у січні на противагу 8,09 % українською, 18,91 % у лютому на противагу 2,24 % українською та 1,99 % за перший тиждень березня на противагу 0 % українською. В обох вибірках наявна тенденція до зменшення ступеня евфемізації (із повним її зникненням для українських заголовків) з наближенням повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році.

Домінантним способом творення евфемістичних номінацій у всіх заголовках англійською мовою була метонімія. З точки зору функціонального аналізу евфемізми в заголовках англійською мовою виконували або вуалітивну і дистортивну функції, або лише вуалітивну. Розгляньмо окремі приклади:

1) *In **Ukraine Conflict**, Putin Relies on a Promise That Ultimately Wasn't* [The New York Times, 09.01.22].

У тексті статті йдеться про нібито порушену обіцянку НАТО не розширюватися, яку Росія використовує як виправдання своєї війни проти України. Евфемістична номінація *Ukraine Conflict* утворена семантичним способом: частково метонімізацією загальне замість конкретного (*conflict*), частково — частина замість цілого (*Ukraine*) (з порушенням принципів *важливе понад менш важливе* і *конкретне понад абстрактне*), виконує вуалітивну та дистортивну функції, а також порушує максими способу та кількості, відвертаючи увагу від ролі Росії у війні (яку названо конфліктом), що тривала, і на той час загрози повномасштабного вторгнення.

2) NATO Urges Russia to Engage in Talks as **Military Tensions Escalate** [The New York Times, 26.01.22].

Для модифікації іменника *tensions* використано прикметник *military*, що означає *of or relating to soldiers, arms, or war* [4]. Завдяки цьому аналізоване словосполучення отримує значення 'військова напруга' замість прямого позначення 'the escalating threat of Russia's invasion of Ukraine'. Аналізована номінація утворена за допомогою імплікації, адже зростання загрози повномасштабної війни справді є напругою, пов'язаною із військовими діями, проте обраний варіант висвітлює серйозність загрози не повною мірою, адже не називає її точно, а лише натякає на неї, тому евфемізм виконує вуалітивну функцію, а також порушує максимуму способу.

Для заголовків українською мовою домінантним способом була імплікація у січні та поєднання запозичення та імплікації, а також метонімія у лютому; більшість евфемізмів виконували вуалітивну функцію.

3) Кулеба назвав оптимальний формат переговорів щодо **російської кризи** [Українська правда, 21.02.22].

Номінація *російська криза* утворена шляхом метонімічної заміни загальне замість конкретного (із порушенням принципу конкретне понад абстрактне). та виконує вуалітивну функцію. Вона порушує лише максимуму способу, оскільки є неточним формулюванням, що приховує воєнну природу «кризи».

4) **Ескалація РФ**: майже половина українців будуть воювати або допомагати армії [Українська правда, 22.02.22].

Нейтральним відповідником до аналізованого евфемізму є *загроза повномасштабного вторгнення Росії в Україну*. Ця номінація утворена шляхом запозичення та імплікації, адже евфемізм не вказує відкрито на те, що йдеться про воєнну агресію, тому виконує вуалітивну функцію і порушує максимуму способу.

Евфемізми в обох вибірках найчастіше порушували максимуму способу, що збігається із домінуванням вуалітивної функції.

Отже, як бачимо, евфемізми у новинних заголовках мають значний потенціал до впливу на сприйняття інформації читачем, оскільки, з одного боку, пом'якшують подану інформацію, а з іншого – можуть суттєво спотворювати її зміст.

Список використаних джерел

1. Великорода В. Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2017. № 4. С. 212–217.
2. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. 19 с.
3. Allan K., Burrige K. *Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon*. Oxford : Oxford University Press, 1991. 263 p.
4. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>.
5. Warren B. What euphemisms tell us about the interpretation of words. *Studia Linguistica*. 1992. Vol. 46/2. Pp. 128–172.

Список ілюстративних джерел

1. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua>.
2. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com>.